

**HRAD MURÁŇ - prehľad vykonaných aktivít v roku 2015
v rámci projektu Ministerstva kultúry SR podprogram 1.4:
„Zapojenie nezamestnaných do obnovy kultúrneho dedičstva“**

Hrad Muráň - východný pohľad

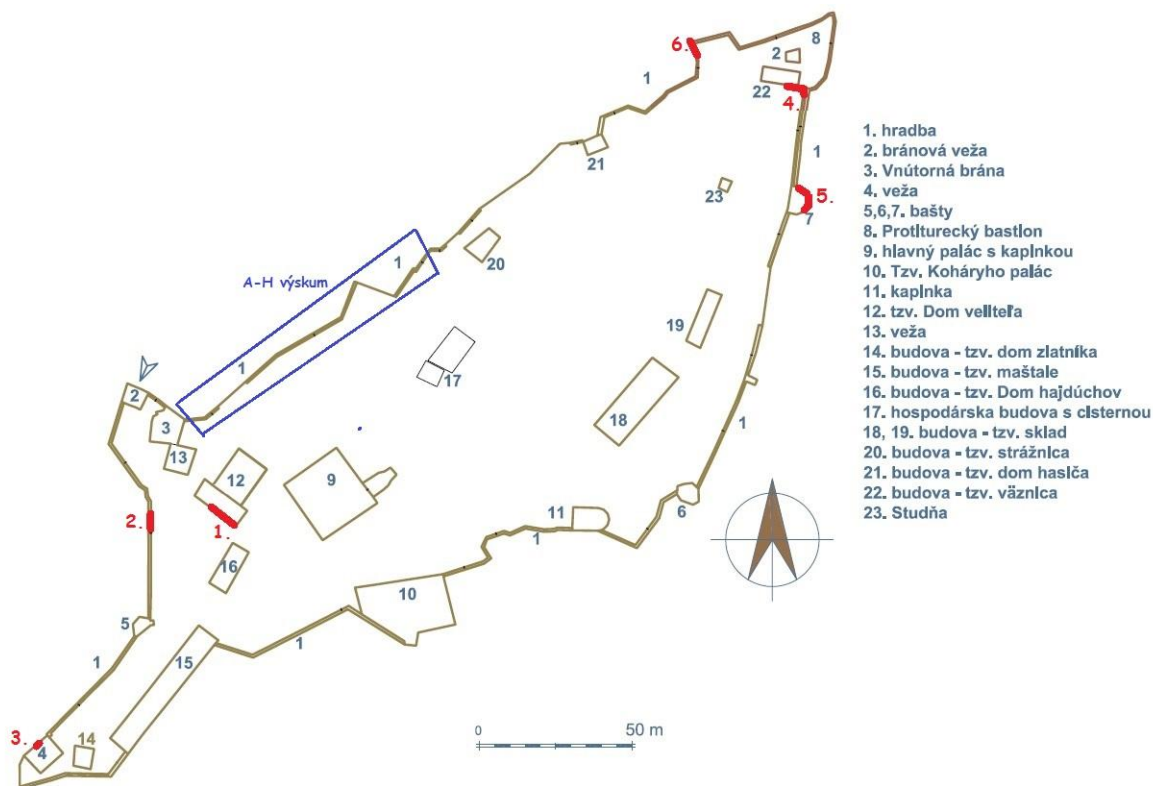
Obec Muráň, vlastník NKP Hrad Muráň, sa v roku 2015 po tretí krát zapojila do národného programu „Zapojenie nezamestnaných do obnovy kultúrneho dedičstva“. Na základe pridelenej dotácie z MK SR a v rámci finančnej podpory z Európskeho sociálneho fondu v spolupráci s ÚPSVaR v Revúcej zamestnala pre práce na hrade 18 nezamestnaných na obdobie 6 mesiacov od apríla do októbra 2015. Hradný areál tak opäť ožil pracovnou činnosťou s výsledkami, ktoré hodnotí pozitívne laická aj odborná verejnosť.

Návšteva historika Pavla Dvořáka dňa 11.novembra 2015

Z kolektívu 18 hradných zamestnancov boli 8 odborní. Z toho 4 murári, ktorí vymurovali 40% z celkového objemu konzervačných zásahov pod dozorom remeselníka s 20 ročnou praxou s konzervačnými prácami na torzálnej architektúre. Dovolím si tvrdiť, že v Muráni sa vytvorila partia so správnymi návykmi pri použití tradičnej technológie murovania s vápennou maltou a môžu tak byť nápomocní pri obnove a záchrane Hradu Muráň pre ďalšie obdobie.

V roku 2015 sme hradných zamestnancov zapojili do pomocných ako aj odborných činností a to v rámci konzervačných prác na viacerých miestach hradu, stavby lešenia, vynášania materiálu a ostatných činností súvisiacich s oživením hradného areálu, ktorého rozloha je cca 3 ha.

Situácia - areál hradu - zásahy 2015

Zrealizované činnosti v roku 2015:

- A – konzervačné práce v počte 6 zásahov
- B – technická podpora pre konzervačné zásahy
- C – výskum a prípravná dokumentácia
- D – činnosti súvisiace s revitalizáciou hradného areálu

A: Konzervačné práce v počte 6 zásahov

Realizácia podľa stanoviska č. KPUBB-2013/1823-13/76476/ HUN zo dňa 26.11.2013, schválená PD Domu veliteľa – **zásah 1.**

Realizácie podľa rozhodnutia č. KPUBB-2013/1823-11/75866/HUN zo dňa 25.11.2013:

- **zásahy 2, 3, 4, a 5.**

Realizácia podľa rozhodnutia č. KPUBB-2015/2580-2/1355/HUN zo dňa 9.1.2015:

- **zásah 6.**

1. zásah – Dom veliteľa – JZ stena

Rekonštrukcia špaliet otvorov, plošné preškárovanie juhozápadnej steny Domu veliteľa (schválená PD) a rekonštrukcia drevenej šambrány podľa aktualizovaného návrhu obnovy v zmysle zistených skutočností.

Stav v roku 2014

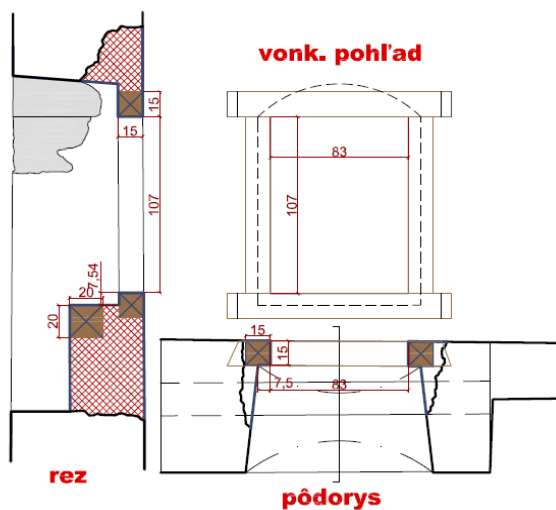
Stav v roku 2015

Špaley bývalého prevétu pred a počas zásahu

Práce na Dome veliteľa sa tento rok sústredili na juhozápadnú fasádu, ktorá bola kompletne plošne preškárovaná. Čiastočne boli obnovené špaley otvoru bývalého prevétu. Pri rekonštrukcii parapetu okenného otvoru na 2 NP boli zistené otlčky po drevenej šambráne okna. Práce preto museli byť pozastavené a ďalší postup bol konzultovaný s Michalom Šimkovicom a Petrom Nižňanským. Po ich obhliadke bola zistená skutočnosť, že otlčky po

šambránach sú na viacerých okenných otvoroch. Z tohto faktu vyplynula potreba realizovať rekonštrukciu okien s odchýlkou od schválenej PD. Návrh obnovy pre rekonštrukciu okna na 2NP:

Tesárske práce na šambránach a zazimovanie klenby v Dome veliteľa:

2. zásah – Západný múr z vnútornej strany hradby

Porovnanie pred a po zásahu, december 2014 a 2015:

Rekonštrukcia striedne, ktorej prítomnosť sa zistila po vyčistení sutinového zásypu na koreňovom systéme jarabiny Hazslinszkého (strom chráneného druhu v zmysle vyhlášky o ochrane), sanácia prislúchajúcej časti múru a jeho koruny.

Priebeh prác za západnom múre:

3. zásah – Juhozápadný múr hradby

JZ múr hradby – vnútorný plášť mladšej vývojovej etapy:

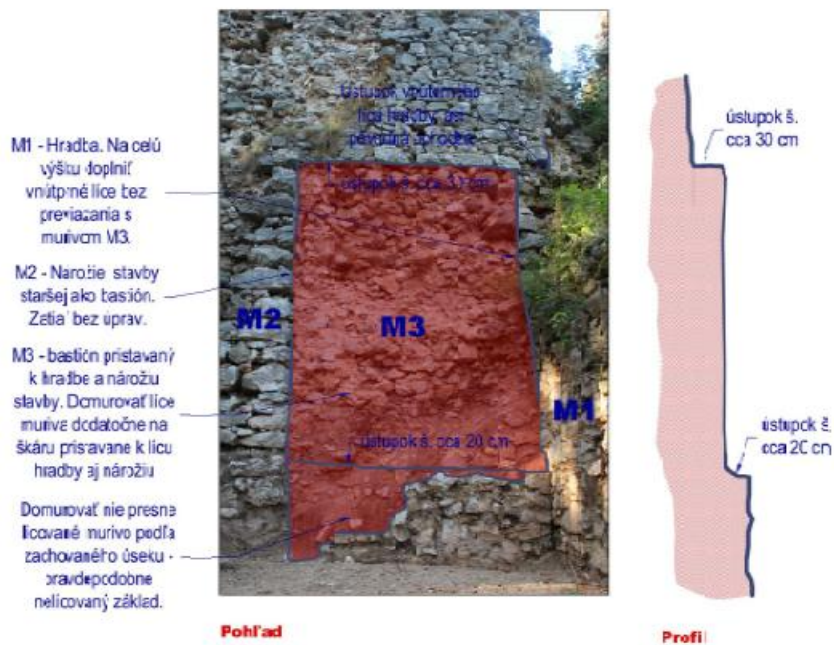
Po odstránení vyschnutého stromu v tesnej blízkosti múru sa v roku 2015 pokračovalo v plošnom preškárovaní vnútornej strany časti hradby so zachovaním otvorov po trámoch a historickom lešení. Zvyšná časť múru nie je doskúmaná a tak sa nepokračovalo v sanácií.

4. zásah – Vymurovanie kaverny v exteriérovej časti Protitureckého bastiónu, tzv. „väznice“

Kaverna pred a po zásahu:

Pred samotnou sanáciou múry bolo nutné nájsť pätu kaverny. Stav po odkrytí celého rozsahu deštrukcie a stav po doplnení vypadnutého muriva podľa návrhu obnovy od Mgr. Michala Šimkovica:

Priebeh prác na múre tzv. „väznice“:

5. zásah – Sanácia časti polkruhovej bašty

Sanácia časti polkruhovej bašty pri tzv. Bašových tajných dverách (Poludnicová bašta) – rozsah prác a rekonštrukcia detailov sa počas realizácie konzultovala s Mgr. Michalom Šimkovicom.

Exteriér Poludnicovej bašty pred a po zásahu:

V exteriérovej časti boli rekonštruované dve pôvodné delové strieľne, vrátane špaliet a klenieb. Bola vymurovaná kaverna medzi strieľňami a plášť bašty bol lokálne preškárovaný. Koruna muriva bola rozobraná až na zdravé murivo, znovu premurovaná a následne prekrytá ochrannou vegetačnou vrstvou.

Interiér Poludnicovej bašty pred a po zásahu:

V interiéri bola rekonštruovaná ľavá strieľňa, ktorej chýbala klenba. Druhá klenba bola doplnená lokálne o vypadnuté klenáky. Táto časť interiéru bola plošne preškárovaná.

Interiér bašty, detail – strieľne pred a po zásahu:

Otvory v zámurovke - spodná časť strieľní, sa ponechali pre osadenie dreveného parapetu strieľní, aby sa tak dotvorila autentickosť bašty, plán dorábky v sezóne 2016.

Čistenie koruny bašty od náletov, uvoľnených kameňov, koreňov stromov a trávy, pričom trsy sa odkladali pre konečnú úpravu; premurovanie koruny a jej zatrávnenie:

Na hrade opäť netradičný hosť – veľhad muránsky, ktorého sme vyslobodili z múru Poludnicovej bašty pri začisťovaní koruny pred jej sanáciou:

6. zásah – Sanácia steny historického výt'ahu

Východná strana steny výt'ahu počas a po skončení prác:

Západná strana steny výt'ahu pred a po zásahu:

Stena budovy historického výťahu mala niekoľko vertikálnych trhlín a hrozilo zrútenie jej časti priamo na turistický chodník. Zásah bolo nutné realizovať s použitím horolezeckej techniky, keďže v exponovanom teréne bolo prakticky nemožné postaviť bezpečné lešenie.

Priebeh prác za použitia horolezeckej techniky:

Bezpečnosť návštevníkov hradu na turistickom chodníku bolo nutné počas prác zabezpečiť stálou službou, ktorá regulovala pohyb v tomto exponovanom úseku.

Pohľad na sanovanú stenu výťahu z turistického chodníka:

B: Technická podpora pre konzervačné zásahy

Vynášanie náradia, materiálu

Hrad Muráň je špecifický svojou polohou, rozlohou a nedostupnosťou terénu pre akékoľvek mobilné prostriedky. Všetko náradie, stavebné stroje, lešenie, rezivo a všetok materiál sa vynáša manuálne v náročnom teréne cca 450 m. Na úseku 250 m nie je možné použiť ani fúrik.

V roku 2015 sa okrem potrebného náradia, vynosilo na hrad 13 t kameniva/plnivo pre maltu a 2 t nehaseného kusového vápna postupne a to vo vreciach na chrbtach. Ručná manipulácia s pieskom, ktorý nebolo možné nákladným autom doviezť pod hrad (bol zložený 1,2 km od hradu), sa 3-násobila, pribudlo nakladanie a vykladanie piesku z vlečky traktora, jeho vrecovanie a následné vynášanie. S vynášaním kameniva pomáhali aj návštevníci hradu, tak ako aj minulé roky. Túto sezónu podľa odhadov pomohli vyniesť cca polovicu z celkového množstva kameniva.

Nakladanie kameniva 1,2 km od hradu a jeho vykladanie pri skale pod hradom – konečná pre mobilné mechanizmy

Pripravené vrecia s kamenivom, oznam a pomoc turistov

Vynášanie kameniva a kusového vápna vo vreciach hradnými zamestnancami

Prenášanie kameniva od vstupnej brány k stavebnému zázemiu, stavebné zázemie I. a II.

Stavebné zázemie – sme mali na dvoch miestach postupne, podľa realizácie zásahov:

- pri Dome veliteľa (v plániku objekt č. 12) - pre zásahy: 1, 2 a 3
- pod múrom tzv. Vážnice (v plániku medzi objektami č. 22 a 23) – pre zásahy: 4, 5 a 6

Jednou z predností hradu je **povrchová voda akumulovaná v hradnej studni** (v plániku objekt č. 23) pre stavebné účely. Sezóna 2015 bola mimoriadne suchá. Následkom čoho sa od polovice augusta neakumulovala povrchová voda v studni a preto bolo nutné v septembri doviezť vodu z obce a prečerpať ju náročným postupom až na hrad:

V roku 2015 sme mali stavebné zázemie aj pri Dome veliteľa, ktoré je od studne vzdialené cca 200 m a tým sa **sťažila manipulácia pri čerpaní vody** s medzistanicami (obecní hasiči nám na zapožičali hadice a v konkrétne dni čerpania aj vysokovýkonné čerpadlo).

Prečerpávanie vody zo studne k Domu veliteľa cez medzistanice

Lešenie, ktoré sme mali od roku 2013 požičané, sa v roku 2015 odkúpilo.

C – výskum a sprievodná dokumentácia

Architektonicko – historický výskum

Hrad Muráň – Múr hradobný severozápadný

- Výskum nedeštruktívnym spôsobom prebiehal v 2. polovici roku 2015 na základe rozhodnutia č. K PUBB-2015/2580-2/1355/HUN zo dňa 9.1.2015. Výskumník Mgr. Michal Šimkovic v decembri 2015 vypracoval dokumentáciu výskumu s návrhom obnovy a prezentácie objektu, ktorú predloží na schválenie odbornometodickej komisii Pamiatkového úradu SR začiatkom roka 2016.

Hradba – exteriér, pohľad z turistického chodníka; 2. pohľad - hradba z vnútornej strany

Pasport zrúcaniny – NKP Hrad Muráň

- V zmysle rozhodnutia č. K PUBB-2015/2580-2/1355/HUN zo dňa 9.1.2015 dal vlastník NKP spracovať prípravnú dokumentáciu: Pasport zrúcaniny – statický prieskum súčasného stavu zachovanej architektúry hradného areálu s návrhom statického zabezpečenia jednotlivých objektov. Vypracoval: Ing. František Hladký, autorizovaný stavebný inžinier, ateliér Prodis, dňa 21.12.2015. Závazné stanovisko k dokumentácii zo dňa 18.1.2016 č. K PUBB-2016/2785-3/3239/HUN.

D – činnosti súvisiace s revitalizáciou hradného areálu

Hrad Muráň sa nachádza v Národnom parku Muránska planina v Národnej prírodnej rezervácii Cigánka, pričom hradný areál je v 4. stupni ochrany prírody a priestor bezprostredne za hradbami v 5. stupni. Akákoľvek činnosť na hrade musí byť vopred schválená úradom životného prostredia a realizovaná v spolupráci so Správou NP Muránska planina, ktorá je ústretová, nakoľko vidí výsledky systematickej záchranu hradu. Údržba pre potreby zamerania hradu v máji 2015 - čistilo sa bezprostredné okolie múrov za hradbami i v areáli hradu od sezónnej zelene.

Údržba v areáli hradu - vegetácia (okrem stromov, ktoré sa redukujú cielene v zmysle súhlasov OÚ, odbor životného prostredia v BB) bola redukovaná celoplošne, kosením a odstraňovaním koreňov. Dá sa skonštatovať, že po troch rokoch sústavnej údržby získava areál hradu príjemný lesoparkový charakter. Návštevníci tak majú možnosť predstaviť si hradný areál komplexnejšie. Pričom nie je nutné areál úplne odlesňovať a vytvoriť z neho rúbanisko, naopak stačí pravidelná údržba. Vzhľadom k značnej rozlohe celého hradného komplexu je práca zamestnancov projektu na údržbe areálu veľkým prínosom. Na viacerých miestach sa doplnili posedenia. Pribudli provizórne drevené zábradlia, niektoré staršie boli nahradené novými:

Prezentácia časti Koháryho paláca nasuchovyskladanými múrikmi:

Pred a po úprave – zábradlie provizórne pre zabránenie pohybu po korunách múrov

Parková úprava areálu hradu:

Pokosený trávnik v hradnej záhrade s ponechaním vybratých rastlín botanikom Správy NP Muránska planina; odstraňovanie koreňov, kosenie, hrabanie

Kľčovrátok – tohtoročný vynález na uľahčenie odstraňovania koreňov, najskôr statický – jeho použitie potrebovalo strom v blízkosti, neskôr aj mobilný, ktorý bolo možné použiť aj na zdvíhanie ťažkých bremien:

Výmenné pracovné pobyty

1. Pracovníci z Coburgovského kaštieľa na hrade Muráň

Dňa 17. júla 2015 sa jelšavskí pracovníci z kaštieľa v rámci rekonvalescencie, po 2,5 mesačnej práci v prašnom prostredí, zúčastnili pracovného pobytu na Muránskom hrade. Hradným pracovníkom pomohli hlavne pri vynášaní dosiek pre výrobu podlážiek na lešenie a zoznámili s pracovnými podmienkami a tradičnou technológiou používanou pri murárskych zásahoch na historických konštrukciách. Poznatok pre plánované zásahy na kaštieli.

Vynášanie dosiek a konzultácia o konzervačných prácach priamo na lešení

2. Hradní pracovníci z Muráňa v jelšavskom kaštieli

Dňa 31.7.2015 hradní pracovníci navštívili Coburgovský kaštieľ v Jelšave a pomohli kolegom s čistiacimi prácami a úpravou nádvorja. Kopy kameňov vytriedených zo sutiny sa tak premenili na pohľadný múrik vyskladaný nasucho.

Záver správy

V roku 2015 sa podarilo vyriešiť niektoré akútne havarijné situácie. Najdôležitejšou z nich bola sanácia steny bývalého výťahu, ktorá bezprostredne ohrozovala bezpečnosť na prístupovom chodníku k hradu. Dôležitým krokom pre budúcnosť je vypracovaný pasport hradu s návrhom statického zabezpečenia jednotlivých objektov, podľa ktorého sa bude určovať urgentnosť jednotlivých zásahov v nasledujúcich rokoch. Hrad Muráň je a vždy bude špecifický svojou nedostupnosťou, preto projekt obnovy so zapojením nezamestnaných je výborná alternatíva jeho záchrany, pretože sa ušetria nemalé finančné prostriedky, v inom prípade vynaložené na mzdy pomocných ako aj odborných pracovníkov.

Záverečnú správu vypracoval:

Kamil Nováčik, koordinátor pamiatkovej obnovy v roku 2015

figurapessoa@gmail.com, 0908 544 888

V Piešťanoch 17. 01. 2016

Zhodnotenie výsledkov prác odborným garantom:

Všetky práce boli realizované v zmysle spracovaných prípravných dokumentácií. Murárske práce sú realizované vo veľmi dobrej až výbornej kvalite. Významným prínosom pre hrad je systém čiastkovej konzervácie ohrozených úsekov murív.

Mgr. Michal Šimkovic

Schválil:

Ing. Roman Goldschmidt, starosta obce

V Muráni dňa 19. 01. 2016